

Ensimmäisen osion ”Rakkaus ja sukujen valta”, on kirjoittanut pääasiassa Anu Lahtinen, ja siinä käsitellään aihepiiriä keskiajalta 1600-luvun loppuun. Jäsennyksellisesti osio on rakennettu avioliittotietä käynnin varaan. Lukija kuljetetaan alussa seurustelun maailmaan, mistä siirrytään varsinaiseen avioliiton solmimiseen ja lopussa tarkastellaan avioliittoa ja sen päättymistä. Alaluissa käsitellään miesten ja naisten keskinäisiä tunteita seurustelun aikana, esiaviollisen seksin merkitystä, avioliitosta päättämistä, avioitumisen haasteita, itse avioitumista ja häitä, puolisoiden ja laajemmin perheenjäsenten välisiä tunteita, puolisoiden välisiä erimielisyyksiä ja avioeron saamista sekä puolison kuoleman merkitystä. Omina osioina käydään lävitse suullisesti ja kirjallisesti levinneet rakkauskulttuurin tuotteet – ritari- ja hoviromantiikka, rakkausballadit ja -runot, sekä rakkauteen aikakaudella liitetyt symbolit.

Alalukujen sisällä liikutaan ajallisesti hyvin vapaamuotoisesti keski- ja uuden ajan välillä. Painopiste on 1500–1600-lukujen ylempisäätysten, suomalaisten aatelisten avioliitto- ja tunnemaailmassa, mikä selittyy luvun kirjoittajan aiemmalla asiantuntemuksella suomalaisten aatelissukujen perhehistoriasta. Alkuperäislähdeaineistoa, erityisesti kirjeitä on teosta varten luettu ja tulkittu rakkauden ja tunteiden näkökulmista. Alempisäätysten ihmisten rakkausmaailma jää luvussa enemmän muusta aineistosta, esimerkiksi lainsäädännöstä, balladeista tai vaikkapa ritariromantiikkaa käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta tehtyjen tulkintojen varaan.

Seuraavassa osiossa ”Järjen ja tunteiden ohjauksessa” rakastutaan 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella. Vaikka pitkin osiota vihjataan rakkauden merkityksen vähittäisestä kasvamisesta puolisonvalinnassa, siirtyä uudelle vuosisadalle ei selity varsinaisella rakkauden historian muutoksella. Kirjoittamisvastuu on vain siirtynyt Kirsi Vainio-Korhosen omimmalle tutkimusajalle, ja hän käsittelee monia samoja rakkauden ja avioitumisen teemoja kuin Lahtinen aiemmin. Ihmisiä ja mielijoita vaihtuvat, ja rakkauteen sekä avioitumiseen liittyvä tapakulttuuri vähitellen uudistuu.

Uusina teemoina Vainio-Korhonen tarkastelee esimerkiksi aiempaa suoremmin seksiä ja erotiikkaa, kihlautumista ja kihlaeroja, sekä ylempisäätysten miesten välistä äärimmäisen sentimentaalista ystävyyttä. Jälkimmäistä kirjoittaja osuvasti korostaa omanlaisena historiallisena ilmiönä, jota ei saa sekoittaa varsinaiseen homoseksuaalisuuteen. Päiväkirjoja pitäneet ja kirjeitse toisilleen viestineet säätyläiset ovat keskiössä myös tässä osiossa, joskin jonkin verran pääsemme tutustumaan käsityöläisten elämään. Muilta osin rahvaan rakkauteen uppoudutaan ainoastaan seksin harrastamista, häiden viettämistä ja lääkekasveja käsittelevissä alaluissa. Alempisäätysten ihmisten rakkauselämästä tarjoavat tietoa myös esimerkiksi salavuoteus-aiheiset oikeuspyötkäkirjat.

Teoksen kaksi ensimmäistä osiota ovat sivumääriltään, painotuksiltaan, sisällöltään ja kirjoitustyyllillisesti keskenään oivassa tasapainossa, mutta kolmas ja viimeinen osio ”Kohti modernia rakkautta” on ongelmallisempi. Siinä on hyvällä tavalla epilogin makua, kun Vainio-Korhonen kiteyttää aikaisemman tutkimuksen tulkinnan siitä, miten rakkaus nousi porvarillisen perhe- ja avioliittokäsityksen

Ylempisäätysten rakkautta

Kirsi Vainio-Korhonen & Anu Lahtinen: Lemmen ilot ja sydämen salat. Suomalaisen rakkauden historiaa. WSOY 2015. 265 s. ISBN 978-951-0-40162-0.

Kirsi Vainio-Korhonen ja Anu Lahtinen ovat kirjoittaneet yleisesityksen suomalaisen rakkauden historiasta. Teosta on helppo ja miellyttävä lukea, ja tekijät osaavat kirjoittaa selkeästi suuremmalle, ei-akateemiselle yleisölle aiemmin tutuista mutta myös hieman tuntemattomistakin ilmiöistä. Muutamasta sivusta enintään reiluun 10 sivuun ulottuvat alaluvut ovat yksittäisiin teemoihin keskittyessään verrat- tain itsenäisiä, joten niitä on mahdollista käydä läpi myös erillisinä tietoisuina. Alalukujen otsikot kiteyttävät sisällöt hyvin ja ohjaavat lukijan tarvittaessa perille.

Millaisesta rakkaudesta teoksessa on kyse? Lyhyessä johdanto-osiossa kirjoittajat korostavat rakkauden laajaa kirjoa ystävydestä aina perhetunteeseen ja jopa jumalalliseen rakkauteen saakka, ja näitä toki käsitellään yksittäisissä alaluissa. Pääpaino on kuitenkin romanttisessa, miehen ja naisen välisessä eroottisyydessä rakkaudessa. Rakkauden historia ankkuroituu teoksessa pitkälti seurustelun, avioitumisen ja avioliiton historiaan. Työllä on kun- nianhimoinen aikarajaus. Kolmessa osiossa suomalaisen rakkauden historiaa tarkastellaan keskiajalta aina pitkälle 1900-luvulle saakka, tuoreeseen tasa-arvoiseen avioliitto- lakiin pitkiä ajatuksellisia linjoja vetäessään jopa meidän päiviimme saakka. Johdannossa kirjoittajat tosin tarkentavat, että ajallisesti työssä painottuvat vuotta 1850 varhaisemmat ajat.

myötä avioliiton ensisijaiseksi perustaksi 1800-luvun mitaan. Voidaan puhua erityisestä rakkausavioliiton synnystä. Avioliitosta on vähitellen tullut kahden ihmisen keskinäinen asia.

Viimeinen osio on sivumäärällisesti varsin lyhyt verrattuna aiempiin. Lisäksi se hajoo paikoitellen käsiin, yrittäessään ottaa yksittäisten avioliittoinstituutiioon ja laajemmin yhteiskunnan modernisoitumiseen liittyvien teemojen avulla haltuun viimeisen 150 vuoden kehitystä. Tämä koskee erityisesti viimeistä alalukua ”Naisen kutsumuksesta vapaaseen rakkauteen”. Käsitteily jää väistämättä paikoitellen pinnalliseksi ja kursoriseksi, vaikka asiasisällöstä ja tulkinnoista en eri mieltä olekaan. Lisäksi aihepiiriin sinänsä hyvin kiteyttävä alaluku prostituutiosta 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun jää irralleen varsinaisesta rakkaudesta, liittyen siihen ainoastaan epäsuorasti seksuaalisuuden ja rakkauden lihallisuuden välityksellä.

Mielestäni teos täyttää populaarin tietokirjan vaatimukset. Se on informatiivinen, hyvin kirjoitettu ja rakenteeltaan selkeä. Se on rakkauden historiaa suuremmalle yleisölle esittelevä ja niin tekstin kuin valitun kuvituksen osalta ilmiötä kuvaileva. Kirjoittajat eivät pyri ankkuroimaan analyysiään mihinkään erityisiin tunne- tai rakkaushistorian tarjoamiin teorioihin. Osaksi teos on alkuperäisaineistoa hyödyntävää rakkaushistorian perustutkimusta. Tutkijoiden analysoidessa esimerkiksi aatelisten ja säätyläisten jälkeensä jättämää päiväkirja-aineistoa ja kirjeitä lukija pääsee suoraan näkemään, miten ihmiset itse puhuivat rakkaudesta ja miten he siihen suhtautuivat.

Monin paikoin kirjoittajien tulkinta perustuu painettuihin lähteisiin ja tutkimuskirjallisuuteen, kun he rakentavat suurempaa kokonaiskuvaavaa rakkauden historiasta. Kirjoittajilla on ollut tiedollista kunnianhimoa käsitellä aihepiiriä mahdollisimman monipuolisesti. Tämän vuoksi joissakin rakkauden teemoissa saatetaan viivähtää vain yhden kappaleen verran, ja jatkaa nopeasti matkaa seuraavaan. Teos tarjoaa lukijalle siis monenlaista tietoa, minkä vuoksi asiansanahakemisto olisi lisännyt teoksen käytettävyyttä. Loppuviitteet ohjaavat lukijan tarvittaessa niin alkuperäislähteiden kuin käytetyn tutkimuskirjallisuuden pariin.

Koko ajan rakkaus ei pysy työn keskiössä, vaan jää monissa luvuissa välillä sivurooliin, jopa täysin taustalle. Esimerkiksi luvussa ”Ramman miehen raju ero” tyrvääläisen Tuomas Ragvaldinpojan elämää läpikäydessä rakkautta tai tunteita ei käsitellä käytännössä lainkaan. Voikin sanoa, että monilta osin teoksessa tarkastellaan enemmän aviointumisprosessin, seurustelun, avioliiton sekä miesten ja naisten välisen suhteen historiaa, avioliittolainsäädäntöä unohtamatta. Tämä huomio ei ole tarkoitettu moitteeksi. Tunteiden historia on lähdeaineistollisesti aina haastavaa, sillä rakkaus ei useinkaan jätä jälkiään lähteisiin. Laajemat avioliittoon liittyvät teemat ovatkin välttämätön konteksti, joita ilman aiheesta ei olisi mahdollista saada tietoa historiallisena ilmiönä. Rakkaus ei kuitenkaan työssä misään vaiheessa unohdu, eikä avioliiton sivupoluille jämhädetä kovin pitkäksi aikaa, vaan kirjoittajat pyrkivät mahdollisuuksien mukaan aina palaamaan varsinaiseen tutkimuskohteeseen.

Lemmen ilot ja sydämen salat -teos kiteyttää lukijalle oivallisesti romanttisen rakkauden aseman esimodernilla ajalla. Puolisonvalinnan ristiriitatilanteissa se joutui väisty-

mään vanhempien ja suvun näkemysten, taloudellisten tekijöiden tai vaikkapa säätyrajojen edessä, mutta sen tärkeyttä ei koskaan kiistetty.

FT PASI SAARIMÄKI
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO